

Paziņojums

Paziņojums 04/2022 par digitālā euro dizaina izvēli no privātuma un datu aizsardzības viedokļa

Pieņemts 2022. gada 10. oktobrī

Eiropas Datu aizsardzības kolēģija ir pieņēmusi šādu paziņojumu.

Eiropas Centrālā banka (ECB) 2021. gada jūlijā nolēma sākt 24 mēnešu izpēti par iespējamu digitālā euro ieviešanu, kura mērķis apstiprināšanas gadījumā ir digitālā euro emisija divus vai trīs gadus pēc tās¹.

Ņemot vērā iespējamās augstās riskus saistībā ar pamattiesībām un brīvībām, ko šāda projekta īstenošana varētu radīt Eiropas iedzīvotājiem, EDAK nosūtīja vēstuli², kurā atgādināja par integrētu privātuma, datu aizsardzības un aizsardzības pēc noklusējuma principu un piedāvāja ieteikumus par šo jautājumu izpēti posmā. Pēc ECB pozitīvās atbildes EDAK, kopā ar datu aizsardzības speciālistu un digitālā euro operatīvo grupu, sāka ekspertu sanāksmes, kas bija ļoti noderīgas labākai projekta izpratnei. Šī viedokļu apmaiņa ļāva EDAK regulāri sniegt ECB operatīvajai grupai atgriezenisko saiti par projekta ietekmi uz privātumu un datu aizsardzību.

2022. gada februārī Eiropas Komisija ("Komisija") paziņoja par savu nodomu 2023. gadā iesniegt ES likumdošanas instrumenta projektu, ar ko tiktu atbalstīta digitālā euro ieviešana ES tiesību aktos³. Visbeidzot, 2021. un 2022. gadā Eurogrupa rīkoja vairākas tematiskas diskusijas, lai sekotu līdzi galvenajiem projekta politikas aspektiem, tostarp privātuma un datu aizsardzības aspektiem.

Tā kā ECB Padome nesēn īstenoja pasākumus saistībā ar izpēti posma dizaina izvēles pirmo apakškopu, jo īpaši attiecībā uz digitālā euro pieejamību tiešsaistē/bezsaistē, datu privātuma līmeni un nosūtīšanas mehānismiem, EDAK vēlas rakstiski atgādināt sniegtos norādījumus un pausto nostāju, kas izteikta pēdējā gada laikā.

¹ Plašāku informāciju sk. [Bieži uzdotie jautājumi par digitālo euro \(europa.eu\)](https://edpb.europa.eu/system/files/2021-07/edpb_letter_out_2021_0111-digitaleuro-toecb_en_1.pdf), 8. jautājums.

² https://edpb.europa.eu/system/files/2021-07/edpb_letter_out_2021_0111-digitaleuro-toecb_en_1.pdf

³ Eiropas Komisija, Stāvoklis Savienībā, nodomu vēstule https://state-of-the-union.ec.europa.eu/system/files/2022-09/SOTEU_2022_Letter_of_Intent_LV_0.pdf

Integrēta privātuma un datu aizsardzība un aizsardzība pēc noklusējuma

Sākotnēji EDAK atgādina¹, ka ļoti augsts privātuma un datu aizsardzības standarts, kas atbilst iedzīvotāju paustajām sabiedrības vēlmēm, ir būtisks, lai nodrošinātu Eiropas iedzīvotāju uzticēšanos nākotnes digitālajam euro, kas ir svarīgs projekta panākumu faktors. Salīdzinot ar fizisko naudu un tās pozitīvajām īpašībām privātuma un brīvību ziņā, ir skaidrs, ka priekšlikuma par digitālo euro īpašā vērtība jau tā ļoti efektīvā maksājumu vidē, kurā valda liela konkurence, būtu digitālā euro augstais privātuma līmenis, kura nodrošināšana ir publiskā sektora uzdevums, un tas būtu izšķirošs stimuls tam, lai ES iedzīvotāji to pieņemtu. Šā iemesla dēļ digitālais euro būtu jāizstrādā pēc iespējas tuvāk fiziskajai naudai.

Lai ievērotu principu par integrētu privātuma un datu aizsardzību un aizsardzību pēc noklusējuma saskaņā ar piemērojamiem privātuma un datu aizsardzības noteikumiem, EDAK iesaka izpētes posmā izskatīt dažādus tehnoloģiskos risinājumus, kas jau ir pieejami vai citādi pielāgojami saprātīgā laikposmā, lai, ņemot vērā privātuma un datu aizsardzību, varētu salīdzināt dažādas pamatiezīmju izvēles. Šajā sakarā ECB pieņemtās pamatiezīmju izvēles pamatā vajadzētu būt dokumentētam ietekmes novērtējumam par visiem attiecīgajiem riskiem, kurā joprojām dota priekšroka inovatīvām, privātumu aizsargājošām tehnoloģijām (piemēram, e-nauda, nulles līmeņa zināšanu pierādījums).

Šajā izpētes posmā ECB Padome ir apstiprinājusi privātuma un datu aizsardzības pamatiezīmju risinājumus, pamatojoties uz darījumu validācijas veidu un digitālā euro izmantošanas veidu (tiešsaistē vai bezsaistē); to atspoguļo dokumenti, kurus ECB iesniedza apspriešanai ar ieinteresētajām personām⁴ un kurus apstiprināja nesen publicētais *ECB ziņojums par digitālā euro izpētes posma progresu*⁵.

Izvairīšanās no sistemātiskas darījumu validēšanas un izsekošanas

EDAK norāda, ka ECB izvēlētais "pamatscenārijs" būtu izstrādāt tiešsaistē pieejamu digitālā euro veidu, un darījumus validētu trešā persona⁵. Šāda modeļa izvēle nozīmētu konkrētu persondatu (tostarp darījumu datu) pilnīgu pārredzamību trešajai personai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas (NILL/TFN) nolūkos. Bezsaistes modalitātes ieviešana ar privātiem darījumiem un turējumiem attiecībā uz zemākas vērtības bezkontakta maksājumiem un "selektīva privātuma"⁵ pieejas ieviešana attiecībā uz tiešsaistes modalitāti, saskaņā ar kuru NILL/TFN pārbaudes attiecas tikai uz lielas vērtības darījumiem, tiek raksturota kā "ārpus pamatscenārija" un par to ir jāveic papildu izpēte.

Lai sasniegtu politikas mērķus, kas noteikti Eiropas Pamattiesību hartas 7. un 8. pantā, un nodrošinātu augsto privātuma standartu, ko var piedāvāt tikai publiskais sektors, iespējams, ne vienmēr būtu lietderīgi paredzēt, ka darījumu validāciju veic trešā persona. Vajadzības gadījumā regulatīvās pārbaudes parasti būtu jāveic *ex post* un mērķorientēti, ja pastāv konkrēts risks saistībā ar NILL/TFN.

⁴https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/investigation/governance/shared/files/ecb.degov220504_fou_nddesignoptions.en.pdf?6350327ade6044017df4df0a8812b7dc

⁵https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/investigation/profuse/shared/files/dedocs/ecb.dedocs22092_9.en.pdf; 5.–8. lpp.

Visu digitālajos euro veikto darījumu validācija varētu neatbilst datu aizsardzības nepieciešamības un proporcionalitātes principiem, kā interpretēts EST judikatūrā⁶.

Privātuma sliekšnis gan bezaistē, gan tiešsaistē

Ņemot vērā iepriekš minēto, EDAK ierosina pamatscenārijā gan bezaistes, gan tiešsaistes modalitātē ieviest "privātuma sliekšni", kas izteikts kā darījuma vērtība, zem kuras darījumu izsekošana nav atļauta, tādējādi nodrošinot iedzīvotāju uzticēšanos ikdienas maksājumu privātumam digitālajos euro un atspoguļojot zemo risku NILL/TFN ziņā. Tas, ka netiek veikta izsekošana, nozīmē, ka zemas vērtības darījumi netiek pārbaudīti un netiek reģistrēti starpnieka kontos.

Turklāt EDAK iesaka digitālo euro modelēt pēc iespējas tuvāk gan bezaistē, gan tiešsaistē pieejamai vienādranga modalitātei pretstatā uz kontu balstītam modelim. Ja digitālā euro darbībai būtu nepieciešams konts, EDAK ieteiktu izpētīt, vai tā darbības veids varētu samazināt starpsavienojumus ar bankas vai elektroniskās naudas kontiem līdz laika brīžiem, kad lietotāji veic iemaksas vai izmaksas no digitālā euro maka, kā tas pašlaik ir bankomātu gadījumā⁷, un kā tas notiktu.

Vajadzība pēc īpaša tiesiskā regulējuma

Turklāt EDAK iesaka izstrādāt īpašu tiesisko regulējumu digitālajam euro, kurā būtu īpaši jāpievēršas datu aizsardzības un NILL/TFN aspektiem, kā arī citu juridisku jautājumu risināšanai. Pašreizējais tiesiskais regulējums par elektroniskajiem maksājumiem⁸ nešķiet piemērots tādām instrumentam kā digitālais euro, kura iezīmes atšķiras no citu mūsdienu elektronisko maksājumu līdzekļu iezīmēm attiecībā uz politikas mērķiem un uzticēšanās līmeni, kas nepieciešams, lai attaisnotu sabiedrības vēlmes. EDAK iesaka šo konkrēto tiesisko regulējumu iekļaut ES iestāžu paredzētajā "pamatscenārijā".

Tāpēc EDAK atzinīgi vērtē Komisijas nodomu 2023. gadā ierosināt šādu tiesisko regulējumu. Tā ir gatava sniegt attiecīgus norādījumus Komisijai un pēc tam abiem likumdevējiem, lai nodrošinātu, ka tiek panākts pareizais līdzsvars starp datu aizsardzību un citiem mērķiem, piemēram, NILL/TFN, ņemot vērā visus attiecīgos digitālā euro ieviešanas mērķus. Šo norādījumu pamatā varētu būt šis paziņojums, vajadzības gadījumā neformālas sanāksmes un EDAK/EDAU kopīgs atzinums par Komisijas likumdošanas instrumenta projektu.

Kas attiecas uz pienācīgu iepriekšēju novērtējumu par riskiem attiecībā uz datu subjektu tiesībām un brīvībām, EDAK atgādina, ka saskaņā ar spēkā esošajiem datu aizsardzības noteikumiem būs nepieciešams novērtējums par ietekmi uz datu aizsardzību. EDAK arī iesaka veikt privātuma un NILL/TFN riska novērtējumus kopā, lai pirms konkrētu pamatiezīmju risinājumu ierosināšanas visaptveroši novērtētu un mazinātu abus riskus, kas zināmā mērā ir savstarpēji saistīti.

Publisku demokrātisku debašu veicināšana

⁶ Jo īpaši sk.: *La Quadrature du Net* u. c. (lieta C-511/18, 2020. gada 6. oktobra spriedums), ECLI:EU:C:2020:791; *Tele2 Sverige AB* (lieta C-203/15, 2016. gada 21. decembra spriedums), ECLI:EU:C:2016:970; *Ministerio Fiscal* (lieta C-207/16, 2018. gada 2. oktobra spriedums), ECLI:EU:C:2018:788.

⁷ Bankomāti vai bankas automāti, ko izmanto skaidras naudas izņemšanai.

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/110/EK (2009. gada 16. septembris) par elektroniskās naudas iestāžu darbības sākšanu, veikšanu un konsultatīvu uzraudzību un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/2366 (2015. gada 25. novembris) par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū.

Visbeidzot, EDAK aicina ECB un Komisiju rosināt publiskas debates par persondatu aizsardzību digitālajos maksājumos. EDAK uzskata, ka ECB un Komisija varētu gūt labumu no pilsoniskās sabiedrības un akadēmisko aprindu papildu ārēja ieguldījuma par to, kā praksē digitālā euro projekts varētu atbilst augstākajiem privātuma un datu aizsardzības standartiem.

EDAK atzinīgi vērtē līdz šim notikušo auglīgo informācijas apmaiņu ar ECB digitālā euro operatīvo grupu un, izpētes posmam turpinoties, ir gatava sniegt turpmākus padomus ECB, pārskatot un padziļinot paredzētos pamatiezīmju risinājumus, kas ir būtisks ieguldījums digitālā euro projekta veiksmīgā īstenošanā, ievērojot personu pamattiesības datu aizsardzības jomā.

Attiecībā uz prototipu lietojumgadījumu⁹ īstenošanu e-komercijai EDAK iesaka nodrošināt, lai priekšlikums pilnībā atbilstu spriedumam *Schrems II* lietā un citiem piemērojamiem datu aizsardzības noteikumiem.

Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas vārdā —

priekšsēdētāja

(*Andrea Jelinek*)

⁹ <https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/news/html/ecb.mipnews220916.en.html>